

(ראשי-פרקים על ערך השמטה והיובל בחיי ישראל בכלל ובתחית האומה, הארץ והתורה, באור ד', חי העולמים)

וּמִי כְעֶמֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל גִּי אֶחָד בְּאַרְץ

(שמואל ב', ז' כ"ג)

גוי אחד בארץ, ודאי בארץ חם גוי אחד, עמה אקרון אחד ולא אינן בלחודייהו.

(זהר ויקרא צ"ג ב')

השמטה והיובל בזמנים, מתיחסים זה לזה, כמו החמה והלבנה בעולם וכמו ישראל והאדם בנפשות. — יחס הפרט והכלל, שהם, במובנם העצמי היותר חי ויותר רוחני, צריכים זה לזה: פרט הצריך לכלל וכלל הצריך לפרט.

„מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליהו“ — סגולתה של כנסת-ישראל היא, שהיא מסתכלת על ההויה כולה באספקלריא המאירה של קודש; בכל עז-חייה היא מכרת, שהחיים שוים הם את ערכם רק באותה מדה שהם אלהיים, וחיים שאינם אלהיים אינם שוים לה מאומה. היא יודעת עוד, שבאמת אין חיים אלא אלהיים, וחיים שאינם אלהיים אינם חיים כלל, והידיעה הזאת, המונחת בעמק תכונת נשמתה, מטבעת עליה את חותם-ערכה המיוחד לה, המוטבע על כל יחיד ויחיד מיחידה. כי אורו-וישעו של היחיד תלויים הם במדת ידיעותו את התעמקותו והתבלטותו של החותם הכללי הזה, של הכרת ערך החיים רק באלהיותם, בתוך עמק נשמתו. „ואתם הדבקים בה' אלהיכם, חיים כולכם היום.“ —

החיים, ע"פ ערך האלהיות שבהם, אינם מתגלים אל היחיד אלא באותה מדה, שהוא מתאמץ להיות נשאף בכל היותו בתוכיותה של כללות האומה, להיות מוזהר מוזהר נשמתה-העליונה, החיה וקימת בהכרת היקר האלהי של החיים מתוך פנימיותה הכללית.

טבע הנשמה הכללית של כנסת-ישראל הוא אלהיותה. לא בחירתה גרמה לה את יתרונה האלהי, לא מצד מעשיה הפרטים, לא בצדקתה וישר-לבבה באה אל מעלתה: תכונת-גוועה, הגופני והרוחני, עשתה לה את חילה ואת עוזה באלהים, אשר לא בבחירה לקחה אותו ולא תוכל כל קלקלה של בחירה לאבדו. יש לה, אמנם, להבחירה מבוא גדול בכל סגולה טבעית, בהיותה טובה תוכל לפנק, לעדנה, להוציאה לפעל באופן שלם וחשוב, וכן בהיותה רעה ושפלה תוכל להחשיך את המאור שבסגולה הטבעית ולעכר את זהרה, לטמטם את הלב לבל יחוש את העושר הרוחני הצפון בתוך חיי-הנשמה. אבל לא יוכלו טמטום-הלב והחשכת המאור להמשך לעולם. הסגולה הטבעית בטוחה היא בקיומה ובהתעוררותה לתחיה.

סגולת האומה — הטוב האלהי הטבוע בקרבה, סדר-העולם, החיים הישירים הטובים המתאימים אל-הצדק והיושר, השקט והשלום, החן והאמץ הממלאים בהסתכלות אלהית מקפת, כפי מה שהיא נמצאת בנשמת-האומה. — אין חיי החול יכולים להוציאה מן הכח אל הפעל. חיים אלה במהותם המעשית התכופה מסתירים הם את התוד הרוחני של הנשמה האלהית, ומעכבים את הורחת אורה הבהיר והישר לתוך המציאות החילונית השולטת. דחיפת הגדול וההשתלמות של החיים צריכה שתצא אל הפעל על-ידי נתינת-רוח, של הפסקה והתנערות, ממהומת-החיים הרגילה.

היחיד מתנער מחיי-החול לפרקים קרובים, — בכל שבת, „בא שבת באה מנוחה“, מתחלת הנפש להשתחרר מכבליה הקשים, „ביום הניח ד' לך מעצבך ומרגוז ומן העבודה הקשה אשר עובד בך“, ומבקשת היא לה אז נתיבות עליונות, חפצים רוחניים, כפי טבע-מקורה, „טוב להודות לה' ולומר לשמך עליון, להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות, עלי עשור ועלי נבל, עלי הגיון בכנור“, „ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם!“ יום קדוש, אשר בו תתגלה נטית האומה — הנטיה של החיים האלהיים כמו שהם — ביחידה, אות היא לאומה, שיש בסגולת נשמתה צרך ויכולת להתענג על ה', — ונעם אלהי, המתכנס לנקודה רוחנית של נשמה-יתרה, שרוי בלבו של כל יחיד מבניה.

את אותה הפעולה, שהשבת פועלת על כל יחיד, פועלת היא השמטה על האומה בכללה. צרך מיוחד הוא לאומה זו, שהיצירה האלהית נטועה בקרבה באופן בולט ונצחי, כי מזמן לזמן יתגלה בתוכה המאור האלהי שלה בכל מלא זהרה, אשר לא ישיביתו חיי-החברה-של-חול עם העמל והדאגה, הזעף והתחרות אשר להם, למען תוכל להתגלות בקרבה פנימה טהרת נשמתה בכללותה כמו-שהיא. ואם אותה האביריות, המוכרחת להתלוות עם כל סדר של חיי-צבור קבועים, גורמת להקטין את עדינות-החיים המוסרית, והנגוד, המתמיד שבין השמיעה האידיאלית להכרזה של חסד ואמת, חמלה ורחמים, לבין הנגישה והכפיה ולחץ הקפדה של קצין ורכוש, המוכרחים להראות בעולם המעשי, גורם הרחקה לאור האלהי מתכונת הכרתה הצבורית של האומה, שהרחקה זו מפעפעת כארס גם במוסרם של היחידים, — הנה הפסקת הסדר החברתי בצדדים ידועים, מתקופה לתקופה, מביאה לאומה זו, כשהיא מסודרת, על מכונה, לידי עלייתה העצמית למרומי התכונות הפנימיות שבחיים המוסריים והרוחניים, מצד התכן האלהי שבהם. העומד למעלה למעלה מכל תכנסים וסדר חברתי והוא מעבד ומעלה את הסדרים החברתיים ונותן להם את שלמותם. —

„וכשם שנאמר בשבת בראשית, שבת לד', כך נאמר בשביעית: שבת לד'“. סגולת הארץ וסגולת האומה מתאימות יחד. כשם שהאומה היא מיוחדת להרוממות האלהית במעמקי חייה, כך הארץ, ארץ ד', היא מכשירה את העם היושב עליה בנחת עולמים, הבאה בברית ובשבוועה בבטחון נצח ישראל, המיוסד על הטבע האלהי הקבוע במטבע ארץ-חמדה נפלאה זו, המוונת לעם זה אשר בחר לו יה לסגולתה. נשמת האומה והארץ יחדו פועלות את יסוד היותן, תובעות את תפקידן, להוציא אל הפעל את עריגת קדושתן, בשנת-שבתן. העם פועל בכחו הנפשי על הארץ, ורע ד' מתגלה על-ידי השפעתו הרוחנית, והארץ פועלת על העם, להכשיר את תכונתו לפי חפץ חיים אלהיים שלמים בתבניתם.

— שנת-שבתן מוכרחת היא לאומה ולארץ!

שנת שקט ושלום, באין נוגש ורודה, „לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמטה לה“, שנת שיוון ומרגע, התפשטות הנשמה בהרחבתה אל הישר האלהי המכלכל חיים בחסד, אין רכוש פרטי מסוים ולא זכות קפדנית, ושלום אלהי שורר על כל אשר נשמה באפו. „והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך, ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל“, אין חלול-קדש של קפדנות רכוש פרטי בכל תוצאות-יכולה של שנה זו, והמדת-העשר, המתגלה על-ידי המסחר, משתכחת, „לאכלה ולא לסחורה“, עין-טובה והוקרה נאמנה באה לכל ברכת ד' אשר בפרי-הארץ, „לאכלה ולא להפסד“, והאדם חוזר אל טבעו הרענן, עד אשר לא יצטרך לדפואות למחלות, שהן באות

ברובן על-ידי הריסת המשקל של החיים, בהתרחקם מטהרת הטבע הרוחני החמרי "לאכלה ולא למלוגמא ולא לרפואה, ולא לעשות ממנה אפיקטויון". רוח קדושה ואצילות שפוך על פני כל, "שנת שבתון יהיה לארץ, — שבת לה!".

בשנה זו מתגלה צביונה של האומה בכלל הודה, במקור רוחה האלהי. והארה זו, הבאה אחת לשבע שנים, מושכת אחריה עליות אידיאליות אלהיות, שבהכשרן האטי של הנשמות הן הולכות וכובשות להן מקום בחיים, עד שהשקפות החיים הנובעות ממנה נעשות יותר ויותר קבועות ומסוימות ופועלות, עד בא תקופה יותר ארוכה, יותר חשובה, שהיא מספקת כבר להעלות לא את אישי האומה היחידים ולא רק את כללותה בדור ההווה היחיד כי אם את הדורות שלה. — היוכל, זוהי תקופה הרת-עולם, הערוכה מיסוד החפץ האלהי העליון.

סדר-החיים של שנת-השמטה הוא ע"פ החפץ הפנימי הטבעי של תשוקת הטוב והצדק, השיוויון והמנוחה, שההכרה האלהית ותשוקתה מטביעה בקרב האומה, אשר אין זה לה תכונה חקוית, דבר מלומד מן החוץ, כי אם נחלת הטבעית, ממקורה עצמה. אבל מקור ישראל כשמתגלה בטהרו איננו עומד על עמדה, מתגבר הוא תמיד ומתרחב והולך, מקנה הוא לעצמו את אמצעי הפעולה וכח ההשפעה וסופג לתוכו את העילוי של הבחירה הטובה, התשובה הטוהרה, המתגברת בתגברת האלהיות של החיים כפי מקור ישראל. נמשך הוא והולך בקדושתו בכל משך הזמן של הפרקים, "מונין שמיטין לקדש יובלין", להכשיר אליו את החיים, "וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים, והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה". ומצנור-החיים של היובל, שהוא הולך במעלות שלביו ומתפשט עד באו אל חיי האומה בצביונם הפרטי, יונקת היא השמטה ומתמלאת את יוזה השלם והרענן, — המתגלה בה מתשוקתה אל הסדר האלהי שיחול במלא כל היקום ולא רק בקרבה פנימה, לבדה, והולך ומתעלה הוא הרוח, עד שנצבר כח גדול ועצום, שיש בו די אונים לא רק לגלות את הטוב שישנו במוזמן באוצר חיי האומה, לשמור את צביון-החיים, כמדתה של השמטה, כי אם גם לישר את המעקשים והקלקולים של העבר ולהעמיד את מצב חיי האומה ע"פ הויתה המקורית, להשיב לימי-העלומים ברעננות מטעה, ולגלות לא רק מה שגנוז בטבעה של נשמת האומה בפעל כי אם מה שמוכשר להגלות ולהאיר בקרבה, על-ידי עזרת התגלות ההטבה הבחירת שללה, שהיא צריכה להעיר את ההתרוממות היוכלית. האומה נותנת אות, שהכשירה את עצמה, בימי התגלות סגולתה הטבעית, אל העליונות הרוממה הזאת, שכשרונה יוכל להגיע לה בהכרה הנשגבה של אלהיות החיים, וההכרה מתעוררת, שיש רוח חדשה המבשרת צבא רב, "והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחדש ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם", רוח אל עליון של הסליחה הכללית, הפוגשת את כל יחיד בכל יום הכפורים, מתעלה כאן בקדושת היובל לצביון מללי, בהתלבש האומה ברוח סליחה ותשובה לישר את כל עוותי העבר, "וקראתם דרור בארץ לכל יושביה", "מר"ה עד יום-הכפורים לא היו עבדים נפטרים לבתיהם ולא משתעבדים לאדוניהם. אלא אוכלין ושותין ושמהין ועטרתיהן בראשיהן, כיון שהגיע יום הכפורים תקעו ב"ד בשופר, נפטרו עבדים לבתיהן ושדות חזורות לבעליהן" (ראש השנה ח:), אין הדרור הזה פורץ כהר-פרצים, כי נמשך והולך הוא מן הקדש העליון, איננו יוצא בתור יוצא-דופן מתוך המעגל החברתי המסודר, כי מתוכו ומעצמותו הוא גובע, מתוך סדר-החיים של התקופות הקצרות

הקדומות, עד הגיעו לידי מדתו זו, שהוא מתחיל להתרומם בפעולת כשרונה של האומה בהתגלותה הבחירת, — בתקון העוותים של העבר. אם ירדו יחידים מהאומה ממדרגת החיים, המלאים אור-קדש וחפש, ויעשו לעבדים בשכחם את ערכם האצילי, ואון ששמעה על הר סיני: כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם ולא עבדים לעבדים — והלך זה וקנה אדון לעצמו, הנה באה השבת הכבוד האישי וחרותו, מתוך זרם-חיים של קדושת עליון השופע מהמקור חיותו עליון, שממנו האומה יונקת את אור נשמתה, — ודרור נקרא בארץ לכל יושביה, ולעומת אי-שיוון המשקל של מצב הרכוש הקרקעי, שהוא בא מרפיון ידים ורוח מכל חטאות האדם, המכשילות את כחו, עד שהוא יורד מנחלת אבותיו, — באה השבת, המתאמת כפי ערכה של האומה בראשית מטעה, ברכוש היסודי הזה לאותם אשר הכבירה עליהם תגרת החיים ותצוץ את משקלם, "בשנת-היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו".

ודקא בתעופה מלאה חיים כמו אלה מתרוממת האומה, לרכס את חייה עם חיי האדם בכללו, ע"י אמצעותם של אישים יחידים — הגרים התושבים — העומדים בכללותם בתוך האנושיות הכללית ומרגישים בקרבם גם-כן יחס מיוחד אל נטיותיה הרעננות ושאיפותיה הרוחניות של האומה, ודקא אז מתכנסת בה התקפות הפנימית לדחוק את החלק הסיני שבעצמה, כדי שיאיר יפה המאור הכללי המבהיק, "אין עבד עברי נוהג ולא גר תושב נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג" (ערכיו).

כל אלה יחד הם סימני-חיים עליונים, שצריכה לגלותם אומה זו, שמוסר-לאומי אלהי כזה חי בקרבה, ונכון הוא לפניה, בהיותה מבונה בכל תבססיה ברום עילייה המדיני, כשכל יושביה עליה, — למען יעלה בידה תכסים התגלות ההכרה של היושר האלהי, העומד למעלה מסגולתה המוכנה עמה מכבר, השומרת על תפקידיה שלא ירדו ולא ימחו כליל.

כשהבחירה המקולקלת משקעת את אור עילוי החיים של "רחובות-הנהר", ההולך ומשתפך גם מעל לגבול ישראל, היא פוגמת את יסוד הסגולה הטבעית, אי-אפשר לה אמנם להבחירה, אבל בידה להשקיעה במעמקים, עמוק-עמוק, עד אשר תעלה זמן רב עדן ועדנים, והעם יקו לאור ואין, עד בא עת-קץ.

התורה, ברעותיה, חקיה ומשפטיה, לחיי היחיד והצבור, היא האספקלריא המאירה שבתוכה משתקפת כל מעלת רוח האומה, בין הרוח הסגולי הטבעי של השמטה ובין רוח עליון רוח אלהים-חיים של היובל, המתגלה בהתגלותה הבחירת, כל-זמן שהיא משתמרת, ברוחה ובפעליה, בתוך האומה והארץ וסדר-ההכרה, הרי היא נותנת עז ותעצומות לעם, הדבקות באלהים הרעננה משעשעת היא אז את נשמת-החיים שלו ומרננת את הלב של כל פרט. היא הולכת וזורמת על אור האמונה האלהית ע"פ הכרתה של האומה מצד נשמת סגולתה הטבעית, אשר בירוריה התולדותיים שהיא מעוטרת בהם, בנוי יצועה מדור-דורים, הם מכשירים את הכרתה האלהית המיוחדת לפי צביונה הפרטי, וההכרה המיוחדת הזו הולכת ופועלת וחוזרת ומתפעלת מהטוב הכללי של אור אלהים, שבאדם ובעולם, היא מטיבה אותו, מסגלת אותו אליה בהטביעה בו את צביונה הפרטי, ומכשירתו כזה למלא חדרי כל רוח ונפש ברגשי-טהר וחדות-ישר המבוססים בנצחיותם בעדנם האלהי, שהוא מצילים מכל יאוש ומשגבם ישע עדי-עד.

עולה היא האומה ברום מעלותיה אלה — כשהיא מכרת את רוחה העצמי, הכרה